

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
МОЛОДІЖНА НАУКОВА РАДА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

за участю
ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА (м. Київ)
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО (м. Київ)
УНІВЕРСИТЕТУ КАРДИНАЛА СТЕФАНА ВИШИНСЬКОГО
(м. Варшава, Польща)
ВИЩОЇ ШКОЛИ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
імені АЛЬЧІДЕ ДЕ ГАСПЕРІ (м. Юзефов, Польща)
УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (м. Львів)
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ФІЛОСОФІЯ. ЛЮДИНА. СУЧАСНІСТЬ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю,
присвяченої 80-річчю заснування
Донецького національного університету імені Василя Стуса

4-5 квітня 2017 року

м. Вінниця
2017

УДК 101.1(08)
ББК ЮЯ43
Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 5 від 31.03.2017)*

Редакційна колегія:

*Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Попов В.Ю. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор, професор;
Ковальський Г.Є. – кандидат філософських наук, доцент;
Білецький В.В. – кандидат філософських наук, доцент;
Колінько М.В. – кандидат філософських наук, доцент;
Мартинець Л.А. – кандидат педагогічних наук, доцент,
Novikova Kateryna – doktor nauk humanistycznych w dziedzinie socjologii
społeczeństw współczesnych.*

Ф 56 **Філософія. Людина. Сучасність** [Текст]: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 80-річчю заснування Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 4-5 квітня 2017 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонова. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 238 с.

Збірник містить тези доповідей і виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Філософія. Людина. Сучасність», яка проводиться в рамках «Філософських студій-2017» у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса 4-5 квітня 2017 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної філософії, зокрема таких її галузей як: історія філософії, соціальна і політична філософія, філософія і методологія науки, релігієзнавство, теологія, філософія освіти тощо. Збірник адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2017

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Румянцева Т.Г. ОСНОВНЫЕ ПАРАДИГМЫ КЛАССИЧЕСКОГО И НЕКЛАССИЧЕСКОГО ТИПА ФИЛОСОФСТВОВАНИЯ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ	8
Белокобыльский А.В. ГДЕ И КАК ЗАРОДИТСЯ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ?	12
Лепський М.А. ЗМІНИ СТРУКТУРИ ЗНАННЯ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ	15
Додонова В.І. ДОВІРА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ	19
Туренко О.С. МЕНТАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВИ В КОНЦЕПЦІЇ Х. ОРТЕГИ-І-ГАСЕТА	23
Владиченко Л.Д. ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ТА РЕЛІГІЙНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	27

СЕКЦІЯ 1.

**ФІЛОСОФСЬКА КЛАСИКА:
РЕЦЕПЦІЇ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

Горбенко К.П. ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО СПРАВЕДЛИВІСТЬ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ	32
Григорян І.Б. СОЦІАЛЬНО-ДУХОВНІ ЗАСАДИ НОМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕЧІЇ У ВІРМЕНСЬКІЙ СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ	34
Долгочуб А.Ю. СУСПІЛЬНА УЯВА ЯК «ТЛО» СВІДОМОСТІ В КОНЦЕПЦІЇ Ч. ТЕЙЛОРА	38
Козінцева Т.О. ФОРМА В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ДОБИ МОДЕРНУ (СТАНОВЛЕННЯ МЕТАЖИВОПИСУ)	40
Малівський А.М. НАУКОВА РЕВОЛЮЦІЯ НОВОГО ЧАСУ ТА АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТ ДЕКАРТА	42
Novikova Kateryna. HIERARCHIE, SAMOORGANIZACJA A SIEĆ W UJĘCIU FRANCISKA FUKUYAMY	45
Олексин І.Я. БАЧЕННЯ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	49
Первушин М.М. КАРТЕЗІАНСЬКІ МЕДИТАЦІЇ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АНАРХІЇ	52
Попов В.Ю. Ф. ЕНГЕЛЬС: ФІЛОСОФІЯ І СВІТОГЛЯД	53
Родигіна О.М. «ІДОЛИ ПЛОЩІ»: ТРАНСФОРМАЦІЯ СЕНСІВ ПОНЯТТЯ «ІНТЕЛІГЕНЦІЯ»	57
Шепетяк О.М. ФІЛОСОФІЯ НАРОДЖЕНА РЕЛІГІЄЮ	59

СЕКЦІЯ 2.

БУТТЯ ЛЮДИНИ У СОЦІАЛЬНОМУ СВІТІ

Бевзенко Л.Д. СОЦІАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПАРАДИГМИ СКЛАДНОСТІ	63
Богута Д.Г. ФІЛОСОФІЯ ПОВІЛЬНОГО ЖИТТЯ	67
Бойко Н.І. НАЦІОНАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА (На прикладі постаті генералісимуса Франсіско Франко)	68
Брило Ю.М. ПРОБЛЕМА МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПОСТТОЙНЬЯНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ	70
Гербіч О.В. КІНО ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПАРАДИГМА ТА СТИЛЬ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	73
Гуржи К.Л. У ПОШУКАХ «ІДЕАЛЬНОГО МІСТА», АБО ІСТОРІЯ ВИГНАННЯ ЛЮДИНИ З ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ	76
Додонов Д.Р. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ МІФІВ В ЛЕГІТИМАЦІЇ НАСИЛЛЯ	78
Заславська О.О. ЦІННІСНІ ВИМІРИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	80
Калініченко Т.С. АФІЛІЙОВАНІСТЬ УЧАСНИКІВ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ПРОЯВ ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ	84
Кирицький О.В. ВІРТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	86
Ковальський Г.Є. ГІБРИДНА ВІЙНА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	89
Колінько М.В. СОЦІОКУЛЬТУРНЕ БУТТЯ В КОНСТРУКТАХ ПОГРАНИЧНОГО ДИСКУРСУ	94
Конотопенко О.П. СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ КОНЦЕПТ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	98
Левицький В.С. ПОСТИДЕОЛОГІЧЕСКАЯ ЭПОХА: ЕВРОПА И РАЗРУШЕННОЕ БУДУЩЕЕ	101
Лютко Н.В. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	104
Масюк О.П., Волобуєв К.В. ФЕНОМЕН БЕЗДОМНОСТІ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ	107
Мельник Е.А. ДО ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУР-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ВИМІРУ ФЕНОМЕНА «ПРИМУС»	110
Михайловский А.А. ОТЧУЖДЕНИЕ КАК ПРОБЛЕМА ЛИЧНОСТНОГО БЫТИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО МИРА	111
Мофа С.О. ОТЧУЖДЕНИЕ КАК ПРОБЛЕМА ЛИЧНОСТНОГО БЫТИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО МИРА	115
Остапенко М.А. СПИРАЛЬ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	118
Павленко І.О. МИРОТВОРЕННЯ ЯК ОПІР ІНФОРМАЦІЙНІЙ	

ВІЙНИ	121
Поліщук П.А. ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА ВІЙН І МИРУ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ Т. БЛЕРА	124
Roman Łukasz. CZŁOWIEK A WOJNA: WYBRANE FILOZOFICZNE I POLEMOLOGICZNE KONCEPCJE	126
Сорокіна О.С. КОНЦЕПТ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙНАХ	131
Титаренко Д.М. ДОСВІД ВІЙНИ ТА ПАМ'ЯТЬ ПРО ВІЙНУ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ДОНБАСУ	133
Чайка І.Ю. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: ВІД СТАНОВЛЕННЯ ДО ЗРІЛОСТІ	136
Штоквиш О.А. МІФИ В СТРУКТУРІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ПРОЦЕС НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ІСТОРІЇ	138
Яцина Ю.О. НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВІ	142

СЕКЦІЯ 3.

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОЗНАВСТВА: НАУКОВА ТА ПОЗАНАУКОВА КАРТИНИ СВІТУ

Антипова О.С. ЗНАЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	145
Василенко В.Ю. ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ КАТЕГОРИЙ «ІСТИНА» І «ПРАВДА»	146
Врублевський В.А. СИНЕРГЕТИКА ЯК ТЕОРІЯ САМОРОЗВИТКУ СКЛАДНИХ СИСТЕМ	148
Глушкова Г.М. НА ПІДСТУПАХ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ	151
Додонов Р.О. ПОСТСУЧАСНІ РЕЦЕПЦІЇ МЕТОДОЛОГІЇ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ	154
Посвістак О.А. ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї В РАМКАХ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ	157
Проніна В.О. ПРО ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СЕМАНТИКИ У СУБ'ЄКТИВНОМУ КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ (НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПЦІЙ О.М. ЛЕОНТЬЄВА ТА С.Л. РУБІНШТЕЙНА)	159
Родигін К.М. ФЕНОМЕН ЗАХІДНОЇ АЛХІМІЇ В ДІАЛЕКТИЧНОМУ РОЗВИТКУ: «КОНСЕРВАТИВНЕ НОВАТОРСТВО»	162
Сепетий Д.П. АЛЬФРЕД МІЛЕ ПРО НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ЛІБЕТА І ХЕЙНСА ТА СВОБОДУ ВОЛІ	166
Хенги Л.В. СТИЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТРАНСТВА КАК СПОСОБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ИНДИВИДА	168

СЕКЦІЯ 4.

БУТТЯ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ ТА СУЧАСНИЙ ТЕОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Акопян А.С. ПРОБЛЕМА ЗАГРОБНОЇ ЖИЗНИ В ХРИСТИАНСТВЕ	170
Артюхов М.Н. ВЕРУЮ, ИБО АБСУРДНО?	171
Беднарчик Т.Р. ЮРІЙ ЛІСОВИЙ – ПРИБІЧНИК НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО РЕКОНСТРУКЦІЇ ДОХРИСТИЯНСЬКОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСТВА	174
Горбань Р.А. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЧЕСЛАВОМ СТАНІСЛАВОМ БАРТНІКОМ ДІЙСНОСТІ У СВІТЛІ ОСОБИ	178
Гоцька Є.М. ДІАЛОГ МУСУЛЬМАН І ХРИСТИЯН В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ	182
Дем'янюк М.Б. ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРАВОСЛАВ'Я В УКРАЇНІ	185
Дерев'янчук Ю.І. ІСТОРИЧНІСТЬ ПОДІЇ ХРИСТОВОГО ВОЗНЕСІННЯ У БОГОСЛОВСЬКОМУ ДИСКУРСІ	188
Korczyński T.M. CZŁOWIEK WSPÓŁCZESNY A ŚMIERĆ. POSTDEKADENT WOBEC TYMCZASOWOŚCI JESTESTWA	191
Кришмарел В.Ю. ПИТАННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА В КУРСІ ІСТОРІЇ В ЗНЗ: АКТУАЛІЗАЦІЯ	193
Nikołajew Jerzy. PRAWO DO ZAKŁADANIA ORGANIZACJI RELIGIJNYCH I JEGO REALIZACJA W UKRAIŃSKIM PORZĄDKU PRAWNYM - STRESZCZENIE	195
Сидорак А.М. ХРИСТИЯНСЬКИЙ ПЕРСОНАЛІЗМ У РОЗУМІННІ АРХИМАНДРИТА СОФРОНІЯ САХАРОВА ЯК ДОРОГОВКАЗ ДЛЯ НАПРЯМКУ РУХУ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНОЇ СИТУАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	199
Фесенко А.М., Бібік О.М. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРДЕНУ НІППОДЗАН МЬОХОДЗІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ПЕРІОД 2014-2017 РОКІВ	203
Ювсечко Я.В. СИНКРЕТИЗМ НОВІТНІХ РЕЛІГІЙ ЯК ФОРМА ПРОЯВУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ У РЕЛІГІЙНОМУ ПРОЦЕСІ	206

СЕКЦІЯ 5.

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ:

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Білецький В.В. МОРАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СУСПІЛЬСТВА - ?	210
Білогур В.Є. СПОРТ ЯК СУБСТАНЦІЯ ЛЮДСЬКОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	214
Завірюха І.М. ПРО ПЕДАГОГІЧНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	216

Колосінська Н.М. ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ	
---	--

МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	219
Лосич Т.С. ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	222
Мартинець Л.А. УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ	224
Петришин Г.Р. ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ СМИСЛІВ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ	228
Сьомаш С.В. ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	231
Чорна Т.В. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	234

застосування термінів, реконструкції їх смислів і значень, і, отже, символічного повалення «ідолів площі» навколо даного поняття.

Література

1. Філософія: Навчальний посібник / [За ред. Т.О. Сілаєвої]. – Тернопіль: Астон, 2008. – 360 с.
2. Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук / Ф. Бэкон // Сочинения. В 2 томах. – М.: Мысль, 1971. – Т. 1. – С. 86 – 546.
3. Виноградов В.В. История слов / В.В. Виноградов. – М.: Институт русского языка им. В.В. Виноградова РАН, 1999. – 1138 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / В.И. Даль. – СПб., 1881. – Т. 2. – 807 с.
5. Большая Советская Энциклопедия / [Гл. ред. Б.А. Введенский]. – М.: Большая советская энциклопедия, 1953. – Т. 18. – 619 с.
6. Глезерман Г.Е. Интеллигенция / Г.Е. Глезерман // Философский словарь / [под ред. И.Т. Фролова]. – М.: «Республика», 2001. – С. 211.
7. Интеллигенция / Философский словарь: Основан Г. Шмидтом / [ред. Г. Шишкофф, В.А. Малинин]. – М.: Республика, 2003. – С. 180 – 181.
8. Интеллигенция / Словарь философских терминов / [ред. проф. В.Г. Кузнецова]. – М.: «ИНФРА-М», 2005. – С. 204.

Шепетяк Олег Михайлович

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ФІЛОСОФІЯ НАРОДЖЕНА РЕЛІГІЄЮ

Особливим феноменом релігійного життя греків стала філософія. Сьогодні Грецію називають колыскою філософії, а навколо питання про її виникнення сформувалося стільки легенд, що знайти правду вкрай важко. Давньогрецька філософія стала предметом найрізноманітніших спекуляцій: кожна ідеологія шукала в ній свої коріння, часто жахливо спотворюючи її сутність. Впродовж багатьох десятиліть брехлії, які намагалися знищити духовні підвалини людства і виховати атеїстично зріле варварське покоління, прокопували прірву між філософією і релігією. Саме тому сьогодні неприйнятно згадувати про філософію в релігієзнавчих дослідженнях, а в підручниках з філософії відсутні згадки про релігію. Ким тільки не ставали ранні грецькі філософи у творах таких дослідників: хіміками і фізиками, астрономами і політиками, юристами і революціонерами. При цьому свідомо замовчувались ті визначальні риси грецьких філософів, які дають можливість зрозуміти зміст їхнього життя. Якщо відмежуватись від усього спотвореного матеріалу, яким рясніють підручники, і завдати собі невеликого клопоту, щоби відкрити тексти оригіналів, в тій мірі, в якій вони збереглися і доступні нам, філософи Стародавньої Греції постають

зовсім іншими, аніж їх прийнято змальовувати. Перш, ніж проаналізувати погляди кожного з них, необхідно в'яснити основні методологічні засади, завданням яких є знищення ідеологічно обумовленої аури, крізь яку не видно й самих філософів.

По-перше, філософія зародилася не в Стародавній Греції, хоч досягнення грецьких філософів справді мали визначальний вплив на формування європейської культури. Не менш цікавою і глибокою, ніж грецька, є філософія Індії та Китаю. Але й не вони стали справжньою батьківщиною філософії. Батьківщиною філософії є не країни і не епохи, а людська душа. Відколи людина існує, відтоді вона задає собі питання про буття. Оскільки людина запитує про щось, цікавиться чимось, шукає знань про щось, вона філософствує. Філософія – це любов до мудрості. Надто примітивно було б вважати, що всі народи, які існували до розквіту давньогрецької культури були невігласами і не любили мудрості. Кожен народ виражав свою любов до мудрості по-своєму; тому в кожного народу своя філософія. Першим філософом була перша людина, яка з'явилась на Землі. Це, звичайно, не применшує значення грецької думки. Стародавнім грекам і справді вдалося підняти споконвічну філософію на новий рівень, надати їй нових форм вираження. Але все це не відірвало її від загальнолюдського контексту.

По-друге, досягнення грецьких філософів не були обмежені грецьким культурним простором. Дивно звучить теза про те, що першим філософом в історії людства був Талес Мілетський, хоча родоначальником філософії його назвав сам Арістотель [2, I,3]. Відомо, що він навчався в Єгипті. Після цього навчання він став філософом; отже, в Єгипті, як і в інших місцях, де він навчався, він вивчав саме те, що в його інтерпретації отримало форму філософії. Якщо Талес був першим філософом, то він вивчав у Єгипті філософію, якої там не було. Абсурдність таких тверджень очевидна. Незважаючи на те, що геніальність ранніх грецьких філософів неможливо переоцінити, їхня оригінальність зазвичай надто переоцінюється. В їхніх творах, якщо судити по тих фрагментах, які від них залишились, немає майже нічого, чого б не зустрічалося в поезіях Гомера чи Гесіода, або в міфах Єгипту і Месопотамії. Міфічні ідеї у творах ранніх філософів були чітко систематизовані, але не переосмислені. Кожен мислитель цього часу і простору був сином своєї епохи. Вони не були і не могли бути марксистами чи позитивістами, екзистенціалістами чи структуралістами, кантіанцями чи гегеліанцями. Вони черпали з досягнень думки своєї доби, а не з творів Нового часу. Філософи Стародавньої Греції досліджували ті проблеми, які турбували людей їхнього часу, і викладали їх у тій формі, яка була зрозумілою їхнім ровесникам.

По-третє, філософи Стародавньої Греції були передовсім богословами. Вони не займалися іншими темами, аніж тими, які стосувалися духовного життя. Жоден з них не був атеїстом. Як би не намагалися атеїстично налаштовані сучасні історики філософії представити деяких античних мислителів у зручному їм світлі, ніхто з них атеїстом не був. В той час у принципі ще не існувало явища атеїзму. Не вірити в існування Бога для

тогочасної людини було більш абсурдним, аніж не вірити в існування світу і себе самого. «У грецькій філософії існує одна стрижнева тема, яка лежить в основі всіх інших – це тема Бога і Божественного, яка у свою чергу розпадається на підтеми його пізнання, атрибутів і пошуку шляху до нього. На прикладі античності можна сказати, що будь-яка система філософії, яка заслуговує цієї назви, була передовсім теологією, при цьому раціональною і філософською теологією, яка не тільки стверджувала, а й доводила свої тези» [6, с.10]. Серед давньогрецьких філософів були критики традиційної релігії, але не було критиків релігії на загал. Давні філософи були релігійними реформаторами, які намагалися очистити спотворені народні релігійні уявлення. Вони були тими голосами волаючого у пустелі, які прикликали інтелектуальну еліту свого народу до віри в Єдиного Бога, того Бога, якого Ксенофан описував словами: «Єдиний Бог, найвеличніший між богами і людьми, не схожий зі смертними ні зовнішнім виглядом, ні думкою». Духовна інтуїція кожної людина є імпульсом для віри в Єдиного Бога. Ця віра забруднюється часом і соціальними нашаруваннями. Втім в історії людства регулярно з'являються постаті, які ставлять собі за мету очистити релігію та пробудити народи до чистої віри. Такими людьми були біблійні пророки і китайські мудреці, перські проповідники та індійські аскети; такими людьми були й грецькі філософи. Вони вирізнялися з-посеред загалу свого часу, бо підносили релігійну віру понад форми народних вірувань. Це дало Діогену Лаертському право сказати про Парменіда, що «він не йшов за переконаннями натовпу, і який насправді звільнив мислення від обману уявлень» [4, IX,3].

По-четверте, ціллю філософії було не пізнання світу, а духовне удосконалення і очищення душі. Давньогрецьких мислителів цікавило не розширення знань про природу, і не наповнення бібліотечних полиць новими томами, а духовний прогрес. Ціллю філософії були «духовні вправи» [1], за допомогою яких мислитель очищував свою душу та підносив її до небес. З'ясування людської природи та сутності речей є запорукою звільнення від залежності душі. Філософ, вникаючи у глибини буття, усвідомлював передовсім свою вищість над усіма матеріальними речами. Платон, усвідомлюючи наскільки сильно тілесність і матеріальні речі можуть поневолити людину, зв'язати її крила, називав тіло в'язницею душі, а Геракліт закликав: «Нехай наша душа буде чистою, сухою і світлосяйною» [3, D116]. Філософія дарує тому, хто нею займається, можливість побачити власне призначення, і нікчемність матерії. Не усвідомивши власної сутності, людина неспроможна підвестись над мізерними обставинами власного побуту. Платон прирівнював пересічну людину, занурену в свою буденність, до чоловіка, який сидить у печері, повернутий спиною до входу. Він бачить тільки тіні, які відбиваються на стіні, але не бачить дійсності [5, с. 209]. Щоби побачити дійсність, потрібно прикласти зусилля: вийти з печери і подолати різку біль в очах, спричинену яскравим світлом. Інакше людина буде приречена спостерігати тільки примари (δόξα). Давньогрецькі філософи розуміли, що без пізнання Істини немає спасіння, тому й розробляли свої вчення не заради них самих, а тільки як засіб осягнення спасіння. Ці ідеї були сприйняті

християнством. В одній з молитов Літургії священник просить Бога: «Прохання рабів твоїх на пожиток сповни, подаючи нам і в теперішнім віці пізнання Твоєї істини, і в майбутньому даруй життя вічне».

По-п'яте, давньогрецькі філософи не були природознавцями. Більшість досократиків написали поеми, які отримали назву «Про природу». Однак це геть не означає, що вони на перше місце поставили матеріальний світ. Слово «природа», як і грецьке φύσις та латинське natura, означають не тільки матеріальний світ, а й сутність. У висловлюваннях «природа людини», «природа Бога», «природа речей» не йдеться про предмет, вивчення якого займається фізика, хімія чи біологія. Тут ідеться про сутність. Безперечно, ранні грецькі філософи розглядали проблеми природознавства, наскільки це було доступно їхньому часу. Але ціллю їхніх досліджень було не розширення знань про матерію, а з'ясування сутності буття. Для Анаксимандра в основі світу стоїть щось безформне, неокреслюване та неописане (ἄπειρον). Але основне, що він проголосив нащадкам не це, а те, що отой апейрон «є Божеством» [2, III,4]. Оскільки справжньою ціллю філософії у розумінні її давньогрецьких представників були пошуки істинної сутності буття, а не вивчення природи заради неї самої, то філософи не прив'язували себе до неї: якщо Талес і Геракліт шукали вищу Істину в природі, то Піфагор звернув свою увагу на раціональні категорії числа, а Сократ узагалі кардинально повернув вектор думки й занурився в самого себе. Для Сократа, і багатьох мислителів до й після нього, гаслом життя і дороговказом на шляху до духовної досконалості стали слова, написані на храмі Аполлона в Дельфах: «Пізнай самого себе».

Отже, філософія є споконвічною рисою людини, яка немає ні місця, ні часу свого народження. Здобутки давньогрецьких філософів вражають своєю вічністю і проникливістю думки, проте є дітищем духовного життя їхнього культурного ареалу. Для них головною темою міркувань було богослов'я, і серед давньогрецьких філософів не було жодного атеїста. Завданням давньої філософії було не накопичення знань, а очищення душі і сприяння духовному зросту людини. Вивчення матеріального світу було потрібне їм не як самоціль, а як посередник пізнання Божественної Першопричини. До цієї цілі вони рухалися шляхом містичного осяяння.

Література

1. Адо П. Духовные упражнения и античная философия. – Санкт-Петербург: Степной ветер, 2005.
2. Аристотель. Метафизика / Пер. с гр. П.Д. Первова и В.В. Розанова. – Москва: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2006.
3. Гераклит Эфеский: все наследие. – Москва: Ад Маргинем Пресс, 2012.
4. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Пер. с гр. М.Л. Гаспарова. – Москва: Мысль, 1986.
5. Платон. Держава. – Київ: Основи, 2000.
6. Хлебников Г. Античная философская теология. – Москва: Ленанд, 2014.